

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
Iesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

XXIII. Refelluntur Kemnitij obiectiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

piebat, non affligere: vnde debuit in hac re tollere horrorem, etiam si in aliis rebus aliquando non tollat.

ADDE, quod hæc ratio sumpta ab horrore, non est solius S. Thomæ, & Scholasticorum, sed multorum veterum Patrum; Ambrosij lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. & lib. 6. cap. 1. Cyrilli in epistol. ad Calosyrium; Gregorij apud Paulum Diaconum in eius vita; Damasceni li. 4. cap. 14. Theophylacti in cap. 6. Ioan. & Augustini apud Gratianum, de consecr. dist. 2. can. Vtrum.

CAPVT XXIII.

Refelluntur Kemnitij obiectiones.

SVPEREST, vt ad ea respondeamus, quæ aduersarij contra transubstantiationem obiiciunt. AC PRIMVM soluam argumenta Kemnitij: ipse enim omnia collegit, quæ Lutherus in lib. de captiuit. Babylon. cap. 1. & Calvinus in lib. 4. Instit. cap. 17. §. 13. 14. & 15. contra transubstantiationem scripserunt. DEINDE soluam argumenta Petri Martyris, qui multa noua addidit ad superiora.

Igitur Kemnitius Lutherum & Calvinum sequutus, PRIMO loco proponit argumentum à nomine transubstantiationis. Sed obiiciunt Lutherus, Calvinus, Petrus Martyr, Kemnitius, & alij, quod nomen peregrinum & barbarum transubstantiationis, Concilium hoc inuenerit, quod signum est nouæ, peregrinæ, & barbaræ sententiæ.

Respondeo PRIMO, stultum esse, cum de re constet, litigare de nomine: de re autem ita constat, vt nõ possit magis constare. Nam Patres, vt supra vidimus, dixerunt panem substantialiter conuerti in carnem Christi, manentibus tamen accidentibus panis: & Hugo dixit, substantiam in substantiam ire; & Guimundus, Algerus, Petrus Cluniacensis ante hoc Concilium ex professo disputarunt, mutari substantiam panis, accidentibus non mutatis, quæ actio non potest vno verbo significari, nisi dicamus transubstantiari.

SECUNDO, licuit Concilio Nicæno in ipso Symbolo ponere nomen $\delta\mu\omicron\varsigma\ \sigma\iota\varsigma$, & Concilio Ephesino nomen $\theta\epsilon\omicron\tau\omicron$; maiori igitur ratione licuit Concilio Lateranensi in confessione fidei nomen transubstantiationis ponere. Nam in Concilio Nicæno C C C. X V I I I. Episcopi fuerunt, in

Ephefino C.C. at in Lateranensi Episcopi supra C.D. & Patres in vniuersum plusquam M. DEINDE ante Nicænum, & Ephefinum Concilium pauca testimonia veterum exstant de re ipsa: at ante Lateranense innumerabilia. Næque obstat, quod nomen ὁμοούσιος, non fuerit primò inuentum in Concilio Nicæno, vt nos ostendimus in 2. libro de Christo, cap. 1. nam satis est, quod in eodem Concilio fuerit publicè ab Ecclesia receptum, & stabilitum, vt Augustinus affirmat libro contra Maximinum, cap. 14. PRAETEREA, ante Nicænum Concilium non exstabat vnum aliquod nomen æquiualeens nomini ὁμοούσιος: at ante Concilium Lateranense exstant multa nomina æquiualeantia nomini transubstantiationis. Nam Patres passim vocant conuersionem, & transmutationem, & Theophylactus in cap. 14. Mar. vocat transelementationem, quæ certè vox nihil minus significat, quàm transubstantiatio: nam transelementatio significat mutationem totius rei vsque ad prima elementa, id est, vsque ad ipsam materiam, quæ ab Aristotele elementum vocatur. DENIQUE, si mutatio solius formæ rectè dicitur à Græcis μεταμορφωσις & à Latinis transformatio, & mutatio externæ figuræ dicitur transfiguratio etiam in Euangelio, cur mutatio substantiæ non poterit rectè dici transubstantiatio?

DEINDE proponit argumentum negatiuum huiusmodi: *Verissimum est illud axioma: nihil pro articulo fidei Ecclesie proponendum esse, quod non ex manifestis, certis, & firmis Scripturae testimoniis apertè ostendi, & probari potest. Sed transubstantiatio ab Andradio (vno videlicet ex Catholicis Doctoribus) collocatur inter illas res, quæ nullis Scripturae sacrae testimoniis apertè definita, & explicata sunt: Scotus item, Cameronensis, & alij disertè fatentur, nec verbis Scripturae, nec symbolis fidei, nec veterum sententiis cogi nos ad dogmatra transubstantiationis.*

RESPONDEO ad singulas partes argumèti. Axioma Kenonitij falsissimum est: Nam si nihil pro articulo fidei proponendum est, quod non ex manifestis Scripturis probari potest; certè pro articulo fidei proponi non poterit, quod libris Euangelistarum, & epistolæ Pauli sint Scripturae diuinæ: id enim ex nulla Scriptura, sed ex traditione sola probari potest. Remoto autem ab articulis fidei, quod libri illi sint Scripturae diuinæ.

diuinæ, simul concident omnes alij articuli, qui ex Scripturis illis probantur: axioma igitur Kemnitij vniuersam fidem destruit.

Quod autē ex Andradio, & Scoto, atq; Cameracensi Kemnitius refert, mala fide, vt ei solenne est, refert. Nam ANDRADIVS in lib. de Cœna Domini, non dicit absolutè transubstantiationem in his rebus numerari, quæ ex Scripturis probari nequeunt; sed ex hypothese loquitur, ac dicit: *Etiamsi transubstantiatio ex manifestis Scripturis, vt tu, inquit, arbitraris, probari non posset, tamen furor esset, in iis rebus, quæ ex certis locis Scripturarum, nec probari, nec refelli possent, velle suo iudicio potius, quàm toti Ecclesie credere.* Itaque Kemnitius ex hypothetica Andradij sententia, absolutam fecit, vt calumniandi occasionem haberet: qua ratione posset etiam dicere, Christum esse mendacem, idq; probare ex ipsius Christi testimonio, qui dixit, Ioan. 8. *Si dixero, quia non noui eum, ero similis vobis mendax.*

Vbi etiam obiter NOTANDA est alia impostura Kemnitij contra eundem Andradium. Sic enim Kemnitius loquitur loco citato: *Andradius meus texit tale argumentum; Scriptura affirmat non esse apud Deum impossibile omne verbum: ergo credenda est transubstantiatio, et si natura vires, ac modum superet.* ac deinde argumentum ineptum facilè eludit. SED nunquam Andradio venit in mentem, vt tale argumentum faceret: nec enim ex omnipotentia probat transubstantiationem fieri, sed non esse impossibilem. Legatur locus Andradij, & per se mendacium cadet.

Non dissimili arte in Scoto, & Cameracensi Kemnitius iudicat: Scotus enim in 4. dist. II. q. 3. quem sequitur Cameracensis, tria dicit. PRIMO, potuisse Deū efficere, vt in Sacramento verè adesset corpus Christi cum pane; & si hoc fecisset, mysterium futurum fuisse facilius, & minus miraculorum in se continēs. Quod quidem aliqui negant, alij concedunt: sed res ad fidem non pertinet, neq; de eo est nobis cum hereticis controuersia.

SECUNDO dicit, non exstare locum vllum Scripturæ tam expressum, vt sine Ecclesiæ declaratione euidenter cogat transubstantiationem admittere. Atque id non est omninò improbabile. Nam etiamsi Scriptura, quam nos supra adduximus, videatur nobis tam clara, vt possit cogere hominem non proteruum: tamen an ita sit, meritò dubitari potest, cum
homi-

homines doctissimi, & acutissimi, qualis in primis Scotus fuit, contrarium sentiant.

TERTIO addit, quia Ecclesia Catholica in generali Concilio Scripturam declaravit, ex Scriptura sic declarata manifestè probari transubstantiationem. Non enim potest non esse verus Scripturæ sensus, quem is tradit, qui Scripturam condidit: idem autem Spiritus sanctus est, qui & Scripturam dictavit Apostolis, & Prophetis, & qui eam per Ecclesiam declaravit. Utinam modum istum loquendi Scoti Kemnitius, & ceteri Lutherani imitarentur; nulla enim controuersia remaneret.

VNUM tamen addit Scotus, quod minimè probandum est, ante Lateranense Concilium non fuisse dogma fidei transubstantiationem: id enim ille dixit, quia non legerat Concilium Romanum sub Gregorio VII. neque consensum illum Patrum, quem nos suprâ adduximus.

Ad argumentum igitur Kemnitij RESPONDEO, dogma transubstantiationis ad fidem Catholicam pertinere, quia colligitur ex Scriptura diuina, secundum applicationem communem Patrum, & iuxta declarationem Ecclesiæ in Conciliis generalibus.

TERTIUM argumentum sumit Kemnitius ex illis Scripturis, quæ Eucharistiam panem appellant: si quidem ante benedictionem vocatur panis, Matth. 26. *Accipit panem.* & de ipso quod accepit, ait: *Hoc est corpus meum.* Et ne dubium esse posset, an particula demonstratiua denotaret id, quod accepit Dominus: Lucas & Paulus id expresserunt in altera specie: quidem dicunt: *Accipit poculum, benedixit, dedit illis, & ait, Hoc poculum, &c.* ergo simplex historia cogit, ut dicamus panem esse corpus Domini, & poculum vini esse poculum sanguinis. At quomodo potest panis esse corpus, si nullus sit ibi panis? & vinum esse sanguis, si nullum sit ibi vinum? Deinde post benedictionem in ipso vsu Paulus Eucharistiam 1. Cor. 10. & 11. quinque panem appellat: *Panis quem frangimus. De uno pane participamus. Quoties manducabitis panem hunc. Qui manducauerit hunc panem indignè. Probet se ipsum hunc. Et sic de pane illo edat.* Ergo verus panis est in Eucharistia, non autem spectrum panis, id est, accidentia sine substantia: *Hæc argumenta,* inquit Kemnitius, *sunt perspicua, firma & validæ Argumenta.*

RESPONDEO, quòd pronomen, *Hoc*, non demonstrat panem materialem, satis apertè demonstrauius in i. lib. cap. 10. & ii. neq; opus est illa repetere, quia quòd pronomen, *Hoc*, demonstrat panem materialem, vtile est Calvinistis, contra quos tunc disseruimus, Lutheranis autem non modò nihil prodest, sed vehementer obest. Quare valde miror Lutheri, Kemnitij, & aliorum imprudentiam, qui tantoperè vrgent, panem demonstrari pronomine illo: quantò enim fortius id probant, tantò seiplos fortius ligant, & impediunt. Nam (vt supra deduxi) si Dominus ait; Hic panis est corpus meum, necessariò sequitur, vt aut falsa sit Domini sententia, si nimirum propriè panis materialis dicatur esse corpus Domini, quòd apertè implicat contradictionem: aut panis sit corpus non propriè, sed figuratè, quòd volunt Calvinistæ: aut denique panis non manens panis, sed benedictione mutatus sit in corpus Domini, quæ est sententia Ecclesiæ Catholicæ, & verissima.

Ad illas ergo argutias: *Si panis est corpus Domini; ergo panis manet*, RESPONDEO, falsum esse, panem esse corpus Domini, nisi addas, aut certè subintelligas, mutatum. Panis enim mutatus verè est corpus Domini: sed tunc non sequitur, debere manere panem; nam panis mutatus non est, sed fuit panis. Simile est, si dicas; Homo occisus est cadauer: neque enim inde colligi potest; ergo homo manet, sed potius colligitur non manere, quia homo occisus non est homo.

Quòd attinet ad alteram partem argumenti de nomine panis post benedictionem, respondi etiam lib. i. cap. vlt. siquidem ea loca à Calvinistis obieciabantur: nunc breuiter RESPONDEO, apud Paulum panem vocari post consecrationem non spectrum, nec accidentia sine subiecto, sed verum cibum supersubstantialem, qui panis dicitur, vel quia ex pane factus est, vel quia figuram externam panis retinet, vel quia habet effectus, & proprietates panis, vel quia more Hebraico omnibus dicitur panis: siquidem Manna vocatur panis in Scriptura frequentissimè, Exod. 16. Sapient. 16. Psal. 77. & Ioan. 6.

SED solutio ista Kemnitio non satisfacit: dicit enim esse valde absurdum in Scripturis ita ludere, vt in eodem capitulo modò panis accipiatur propriè, modò metaphoricè. Cùm ergo i. Corint. ii. panis omnium consensu accipiatur propriè pro pane triticeo, quando Paulus ait: *Accipit panem, & gra-*

tiat

tias agens, &c. oportet etiam paulò infra propriè accipere, quando idem ait: *Quotiescunque manducabitis panem hunc, &c.*

RESPONDEO, non est ita absurdum, vt Kemnitijs putat, in eodem capitulo variè accipere aliquam vocem, quando analogia aliqua, & similitudo inter eas res inuenitur. Nam Exod. 7. Virga Aaron vocatur virga, antequàm verteretur in colubrum; & rursùm in eodem capitulo vocatur virga, cum esset coluber, non virga: *Denorauit*, inquit Scriptura, *Virga Aaron Virgas Magorum.*

At instat Kemnitijs; nam Exod. 7. apertè declarata est conuersio virgarum in colubros: ea autem declaratione facta, non est absurdum idem nomen tribui rei ante & post conuersionem. Paulus verò non declarauit transubstantiationem, & Corinth. 11. quare sine fundamento asseritur, panis nomen accipi variis modis apud Paulum.

RESPONDEO, aliud exemplum ex ipso Paulo adduci potest, vbi nulla notatur conuersio, & tamen idem nomen variè accipitur, 1. Corinth. 10. cum dicitur: *Panis quem frangimus de pane triticeo* Paulus loquitur secundum Kemnitijs, & de pane cœlesti, id est, de corpore Christi naturali secundum Catholicos; & tamen ibidem Paulus ait: *Vnus panis multæ fuisse* vbi non de pane triticeo, nec de corpore Christi naturali, sed de Ecclesia loquitur. ADDE, quòd Apostolus 1. Corinth. 10. satis apertè declarauit variam panis significationem, ex oratione facta in pane. Nam ante consecrationem absolute nominauit panem, dicens: *Accipit panem*, post consecrationem autem, semper addidit pronomen, quo indicaretur sermonem esse de pane consecrato, & mutato; ait enim: *Quotiescunque manducabitis panem hunc*, id est, panem sic benedictum, & consecratum, & proinde mutatum in aliam substantiam. ADDE, quòd de pane non mutato falsum esset, quòd Paulus dicit: *Qui manducat indigne, iudicium sibi manducaturus, & reus erit corporis, & non diiudicans corpus Domini.*

QUARTVM argumentum Kemnitijs sumit à ratione Sacramenti. Nam secundum Scripturas Eucharistia Sacramentum est sicut Baptismus. At si desit substantia panis, tollitur ratio Sacramenti; ergo non est Scripturis conformis illa transubstantiatio. Assumptio probatur. PRIMÒ, in Sacramento requiritur, vt sint duæ res, materia, & forma; restit-

rena, & cœlestis: verbum enim accedens ad elementum, non annihilat elementum, sed facit Sacramentum. At transubstantiatio tollit materiam, & rem terrenam, & annihilat elementum.

SECUNDO, Sacramenta sunt instituta ad confirmandam fidem rerum inuisibilium per signa visibilia: idè enim ablui-mur in Baptismo, vt credamus nos ita verè, & certò interius lauari per gratiam, vt exterius lauamur per aquam, & eodem modo panem manducamus in Eucharistia, vt credamus nos ita verè, & certò accipere corpus Domini, vt accipimus panem externum. Sed si ille non est panis, sed spectrum panis, & ludificamur, ac decipimur in simbolo externo; quomodo fides rerum cœlestium confirmabitur?

TERTIO, debet esse analogia inter Sacramenta, & rem cuius Sacramenta sunt, iuxta Augustinum in epist. 23. Duplex autem analogia est in Sacramento Eucharistia. **VNA**, quòd sicut panis materialis alit, & sustentat corpus animale; ita corpus Christi est cibus nutriens, & sustentans nouum, & internum hominem. **ALTERA**, quòd sicut panis triticeus est quaedam substantia ex multis granis coacta; ita vnum corpus efficiuntur, qui de vno illo pane Eucharistia participant. Quæ significationes omnes intercidunt, si substantia panis tollitur.

RESPONDEO; Substantia panis non pertinet vllò modo ad rationem Sacramenti Eucharistia, sed sola accidentia externa, vt supra ostendimus lib. 2. cap. 9. Sacramentum enim est signum sensibile, cui per accidens est, vt habeat substantiam annexam, vel non habeat.

ADPRIMAM probationem dico, rem terrenam in Eucharistia esse species illas sensibiles, quæ terrenis sensibus percipiuntur, materiam autem, ex qua Sacramentum conficitur, dico esse verum panem triticeum; qui in Sacramèto iam confecto remanet, quatenus opus est, id est, remanet quantum ad id, quo Sacramentum, id est, signum sensibile est. Porro verbum ad elementum accedens, non annihilat elementum, sed tamen mutat eo modo, quo opus est, vt fiat hoc magnum, & mirabile Sacramentum. Quod autem nulla sit in hac mutatione annihilatio, & supra breuiter docuimus, & infra iterum docebitur in solutione argumentorum Petri Martyris.

Ad

Ad SECUNDAM probationem dico, ad fidem confirmandam rerum inuisibilium, satis esse si externum signum percipiatur, etiam si non sequatur effectus eius signi, ut est naturalis. Explico: in Baptismo aspergimur aqua, ad significandam internam lotionem anime, & tamen non est opus, ut ipsa sordes corporis aqua illa purgentur, sed satis est si later ab illa aqua contingamur. Non enim aspergimur, ut lauemus corpus, sed solum gratia significationis; & ideo satis est, si ab aqua attingamur, ut est signum internæ ablutionis. Igitur in Eucharistia, quia non sumimus cibum corporalem, ut caro inde nutriatur, & pinguescat, sed solum gratia significationis internæ refectiois, ideo satis est, si verè corporalem sumamus panem, quatenus significare potest. Significationem panis ratione accidentium, quæ sola sunt signa sensibilia; itaque satis est, si panis sumatur, quoad accidentia. Non est hic vlla ludificatio, quia nõrunt fideles, se non sumere panem illum, nisi causa signi; signum autem verissimum, & verissimè sumunt. ADDE, quod etiam aduersarij id fatentur. Nam si fortè detur alicui ab ipsis tam exigua portio panis consecrati, ut non sufficiat ad hominem alendum corporaliter; vel detur magna quidem portio, sed homo recipit, & virium debilitare, & graui morbo nutrire nequeat non propterea negabunt verum Sacramentum ab illo fructu acceptum; non igitur est opus ut cibis ille nutriat, sed tantum ut sit nutritionis signum. Adde VLTIMO, quod etiam species Sacramenti nutrirent, si in magna copia sumerentur: factum enim diuino miraculo manent sine subiecto, ita etiam nutriunt, ut Theologi docent.

Ad TERTIAM probationem; analogiam inter panem, & Christum non requirere, ut panis verè nutriat, & ex multis granis constet, sed satis esse, si naturaliter repræsentetur, quæ verè nutrit, & ex multis granis constat. Nam Spiritus sanctus apparuit in specie columbæ ob analogiam inter columbam, & Spiritum sanctum; & tamen non fuit opus, ut illa columba esset vera columba, quoad substantiam, sed tantum, ut speciem exteriorum columbæ haberet. Et serpentæneus Christum repræsentauit ob analogiam inter serpentem, & Christum; & tamen non fuit ille verus serpens, quoad substantiam.

VLTIMO ex Patribus multa collegit Kemnitius commentariis.

transubstantiationem, sed ea omnia explicata sunt à nobis in 2. libro: nam illa eadem adferebatur etiam à Calvinistis contra veritatem corporis Domini in Eucharistia. Vide quæ diximus de testimoniis Irenæi, Ambrosij, Theodoret, Gelasij, & Isidij. Horum enim duntaxat testimonia adducit, & cum nihil noui adferat, frustra in eorum confutatione immoremur.

CAPVT XXIV.

Refelluntur obiectiones Petri Martyris.

PETRVS Martyrin lib. contra Stephanum Gardinerum multa argumenta, vel proponit, vel ab aliis antea proposita confirmat contra transubstantiationem: sed ex iis multa, quæ ex verbo Dei, vel ex Patribus sumuntur, supra à nobis refutata sunt. Nunc iis omissis, reliqua persequemur.

PRIMUM argumentum habetur obiectione 13. cui argumento ad marginem libri hoc elogium adscriptum: *NOTA Vitale argumentum.* Sic igitur argumentatur: *Sicut Dominus Ioan. 6. de se dixit, Ego sum panis; ita Matth. 26. de pane dixit, Hoc est corpus meum. Sed cum ait, Ego sum panis; non se mutauit in panem: ergo cum ait, Hoc est corpus meum; non mutauit panem in corpus suum.*

RESPONDEO; Non sunt omninò similes illæ duæ sententiæ. Nam cum Dominus ait: *Ego sum panis*, non loquebatur de pane triticeo, sed de pane cœlesti; nunquam enim dixit absolute: *Ego sum panis*, sed, *Ego sum panis viuus*, aut *panis vitæ*, aut aliquid huiusmodi. Quare non fuit opus vlla mutatione, vt illæ sententiæ veræ essent, cum pro eodem Christo supponerent, tam pronomen, *ego*, quam nomen *panis*. At cum idem Dominus ait: *Hoc est corpus meum*; ex aduersariorum sententia, illud, *Hoc*, demonstrabat panem triticeum; ex sententia autem Catholicorum demonstrabat id, quod continebatur sub triticeo panis speciebus. Itaque ex sententia aduersariorum, sensus erat, Hic panis triticeus est corpus meum; quæ sententia non potest esse vera, nisi panis mutetur in corpus Domini, vt supra ostendimus. Ex sententia etiam Catholicorum non potest esse verum illud Domini pronunciatum, nisi fiat mutatio panis in corpus; non enim ante mutationem, id quod sub speciebus illis continetur, est corpus Domini, sed panis

Bbb triticeo